

YENİ TÜRK EDEBİYATI
ARAŞTIRMALARI
Modern Turkish Literature Researches

Ocak-Haziran 2017/9:17 (207-215)

YAŞAR KEMAL'İN ORTADİREK ADLI ROMANINDA KOZMİK AĞAÇ İMGESİ: ZİYARET CEVİZİ

Ebru VURAL ARSLAN

Öz

Erken dönem insanına ve deneyimlerine ait bilgiyi bizlere ulaştıran, kolektif bilinç dışının sembolik dili olarak görünüm kazanan ve pek çok ekolü besleyen mitler, modern dönem anlatılarının önemli kaynaklarından biridir. Arkaik insan, sembolik dil kullanarak yarattığı mitler sayesinde bilinmeyen varlıklara üstünlük sağlar, deneyimleri aracılığıyla sosyal faaliyetlerini düzenleme imkânı bulur. Mitlerin çekirdeğini oluşturan ve yaratılışı konu alan kozmogoni mitlerinde her şeyin bir merkezde yaratıldığı, evrenin merkezi olduğu inancı, kadim merkez simgeciliği anlayışını oluşturur. Yaratılışın hikâyesini anlatan, yaratılışla ilgili eylemlerin gerçekleştiği üç kozmik mekan vardır. Bu üç kozmik mekânı birbirine bağlayan, ritüellerde ve anlatılarda varlık alanı kazanan kozmik direk, kozmik ağaç, çadır gibi imgeler merkez simgeciliğinin vazgeçilmez elementleridir. Yaşar Kemal'in Ortadirek adlı romanında insan yazgısını, hayatını idame ettirebilme serüvenini, umutsuzluğunu, umudunu ve inanma ihtiyacını, merkez simgeciliğinin önemli bir unsuru olan kozmik ağaç imgesiyle sunar. Bu makalede kadim uygarlıkların mitolojilerinde yer alan kozmik ağacın özellikleri belirlenmiş, ışık imgesiyle zenginleştirilmiş Ziyaret Cevizi'nin anlatıdaki işlevi ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yaşar Kemal, Ortadirek, Kozmogoni mitleri, Merkez Simgeciliği, Kozmik Ağaç, Ziyaret Cevizi, roman.

**THE SYMBOL OF THE COSMIC TREE IN YASAR KEMAL'S NOVEL WHICH IS NAMED THE
WIND FROM THE PLAIN: HOLY WALNUT TREE**

Abstract

Making the stories and experiences of ancient peoples accessible to us, seen as the symbolic language of the collective unconscious, and serving as sources of inspiration for many fields of

human endeavor, myths are important resources drawn upon by modern narratives. Ancient humans employed the symbolic language of myths to defeat mysterious creatures and to organize their social lives. Cosmogonic or creation myths are symbolic narratives of the beginning of the world. That all creation has a single center is the central tenet of cosmogonic symbolism. There are three cosmic spaces in which the events of creation took place. Connecting these three cosmic spaces and incorporated in rituals and narratives, the symbols such as the cosmic pillar, the cosmic tree or tent are the essential elements of the cosmogonic symbolism. In his novel *The Wind from the Plain*, Yaşar Kemal employs the symbol of the cosmic tree, an important element of the cosmogonic symbolism, to present the destiny, life struggles, hopes, hopelessness of human beings and their need to believe. This paper aims to identify the characteristics of the cosmic tree found in ancient mythologies, and reveal the narrative function of the Holy Walnut Tree enriched with the symbol of light.

Keywords: Yaşar Kemal, *The Wind from the Plain*, Cosmogonic Myths, Cosmogonic Symbolism, Cosmic Tree, Holy Walnut Tree, novel.

Giriş

Modern çağda pek çok felsefi doktrinin, sanatın, diğer bilim dallarının ve yaşam tarzlarının temelini bakıldığında gerçekliğin, ilk ve kutsal olanın bilgisini sunan mitlerle karşılaşılır. Mit, her disiplinin kaynağı olarak yer alır.

“Mitin, kozmosun sonu gelmez enerjilerini insanın kültürel yaratımına akıtan gizli bir yarıklık olduğunu söylemek çok ileri gitmek olmayacaktır. Dinler, felsefeler, sanatlar, ilkel ve tarihsel insanın sosyal biçimleri, bilim ve teknolojiye başlıca buluşlar, uykuyu kaçırılan düşler, mitin temel, büyümlü halkasında pişer.” (Campbell 2000:13)

Ritüellerin, mağara duvarlarına çizilen resimlerin, şarkıların ve anlatıların kapıları aralandığında mitlerle karşılaşılır. Yaşamını tarıma dayalı faaliyetlerle sürdüren ilkel toplumlarda mitik bilinç varlığını sürdürmektedir. Arkaik dönem insanı, günümüz modern insanının aksine somut nesnelere soyut kavramlar oluşturmak yerine, soyut kavramları somutlaştırarak onları anlamlandırma çabası içinde olmuştur. Çünkü bilinmeyen şey korku uyandırır. Bilme isteği insanı mit yaratmaya yöneltir. İlkel insanlarda yaşamı sürdürme konusunda akla dayalı bir felsefe değil deneyimler ve inanç etkilidir.

“İlkel insan, kendisini her türden görünür ve görünmez tehlikeyle çevrelenmiş hisseder. O, bu tehlikeleri yalnızca fiziksel araçlarla alt edebileceğini umamaz. Dünya, ona göre cansız veya dilsiz bir şey olmayıp, işitebilen ve anlayabilen bir şeydir. Bu nedenle doğanın güçleri,

eğer kendilerinden uygun şekilde istenirse, yardımlarını esirgemezler.” (Cassirer 1997: 137)

Yaşadığı doğayı anlamlandırmaya çalışan insanla doğa arasında iki bağlantı noktası olduğu söylenebilir. Bunlardan ilki insanın dünyanın belirli görünümüne ait pratik ilgisidir. Diğeri ise insanın belli olgular üzerinde rasyonel ve deneysel bir denetim kurma arzusunu büyüyle tamamlama ihtiyacıdır (Malinowski 2000: 148-149). İnsan, tehlikeli dünyayı açıklamak için duyduğu korkuyu büyüye, ritüele, tabulara dönüştürür ve düşünceyle davranışlarını inanç ve büyülerle açıklamaya çalışır (Martí-Ibàñez 1998: 34. Böylelikle insan, deneyimleri ve inançları doğrultusunda “*sembolik dizgeleri ortaya çıkarmış*” yani yaratıcı eylemde bulunmuş olur (Gezgin 2008: 12) İnsan, öncelikle doğanın kendisinden almaya çalıştığı yaşam karşısında bir öteki dünya inancısını yaratmıştır. İşte bu inançla ilk mitini yaratmış oluyordu.

İnsanlığın deneyimleri ve inançları doğrultusunda ortaya çıkan sembolik dizgeler, zihni süreçlerinin görünümüdür. Dış dünyanın sunduğu gerçekler, evrenin anlamı bireysel ve kolektif bilinçdışında harmanlanır, yeni bir yorum kazanır. Bu yorum ve bu sembolik dil kurmaca bir yapıya sahiptir. İnsan, kurmaca yapıyı kullanarak korkularını ve kaygılarını dizginleyebilme, bilmediği nesnelere üstünlük sağlayabilme ve nihayetinde evren içindeki konumunu belirleyebilme yetisine sahip olma imkânı bulur. Üstelik bu sembolik dille sadece mitos yaratmakla kalmayıp bu dili yaşam alanına taşır; yaşamın önemli dönüm noktalarını oluşturan doğum, cinsellik, evlilik, ölüm gibi olaylarda ilk ve kutsal örneği tekrarlayan pek çok ritüel gerçekleştirir. Bu ritüeller insanın kültürlenme sürecinde ve sosyal yaşamını düzenlemede önemli rol oynamıştır.

Mitoslar yaratılış, doğum, evlilik, cinsellik, ölüm gibi -kişisel ve kolektif bilinç dışında harmanlanan- pek çok kavrama dair ilk örneği sunar. İşte bu ‘ilk örnek’, Jung’un arketip dediği a priori her zaman için kutsal bir hikâyeye dayanır (Gariper vd. 2009: 32). Arkaik insan, mitos yaratırken bilinçli değildir. Mitosların kurmaca yapısı, kişisel ve kolektif bilinç dışının yansımasıdır. Modern edebiyatta ise kurmaca yapı oluşturulurken mitoslar ya da mitik unsurlar bilinçli olarak sanatçının kaleminden geçer. Bu unsurlar, anlatılarda bazen bir benzetme ögesi olarak bazense doğrudan yer alarak karşımıza çıkar. Sanatçı, bu unsurları yeniden yazma ya da metinlerarası ilişki kurma tekniklerini kullanarak da yazın dünyasına taşıyabilmektedir. Böylece mitoslara getirilen farklı yorumlar anlatıları zenginleştirir.

Evrenin var oluşunu, yaratılışını konu alan kozmogoni mitleri, evrenin ne zaman, nasıl, neden yaratıldığı hakkında bilgi vermektedir. Kozmogonide merkez simgeciliğinin önemli bir yeri bulunmaktadır. M. Eliade, *Ebedî Dönüş Mitosu* adlı kitabında merkez simgeciliğiyle ilgili şunları söyler: “Kutsal varlık dünyayı bir embriyo gibi yarattı. Embriyonun göbekten başlayarak gelişmesi

gibi Tanrı da dünyayı göbeğinden başlayarak yarattı ve bu değişik yönlere doğru yayıldı." (Eliade 1994: 86). Bu sebeple dünyanın göbeğinde gerçekleştirilen her eylem, dünyanın göbeğinde bulunan her varlık kutsaldır. Yeryüzüne gelen erken dönem insanı için üç kozmik mekân vardır: Gökyüzü, yeryüzü ve yeraltı. Merkez simgeciliğine göre bu üç kozmik mekân birbirine bir bağ ile bağlanmıştır ve bu bağ merkezi oluşturmaktadır. Tapınaklar, kozmik dağ ya da tepe, kozmik ağaç veya direk bu üç mekânın kesiştiği yerde yani merkezde bulunmaktadır. Bunlar sayesinde gökyüzü ve yeryüzü arasında bağlantı kurulabildiği gibi yeryüzü ve yeraltı arasında da bağlantı kurulur (Eliade, 1992: 21-23).

"Merkez simgeciliğinin en yaygın çeşidi, Evrenin merkezinde bulunan ve üç Dünyayı bir eksen gibi tutan Kozmik Ağaçtır. Vedalar dönemi Hind'i, Eski Çin, Germen mitolojisi kadar, "ilkel" dinler de kökleri cehenneme kadar giden ve dalları göğe eren bu Kozmik Ağacı çeşitli biçimler altında tanımaktadırlar. Orta ve Kuzey Asya mitolojisinde bu ağacın 7 veya 9 dalı, 7 veya 9 gök katını, yani yedi göğü simgelemektedir. (...) Kutsal ağaçların Dünyanın Merkezinde oldukları ve herhangi bir dinsel törenden önce veya esnasında kutsallaştırılan tüm ayinsel ağaçların veya direklerin büyüsel olarak dünyanın merkezine kadar uzandıkları kabul edilmektedir." (Eliade, 1992:23-24)

Şamanlar sırra erebilmek için dünyanın merkezinde bulunan bu ağaca/direğe tırmanırlar, üç kozmik mekânda yolculuk yaparlar ve kozmogoniyi sembolik olarak gerçekleştirmiş olurlardı. Pek çok uygarlığın, dinin kaynağını Sümerlerin oluşturduğu söylenebilir. Sümer mitolojisinde Tammuz, bitki ve ağaçları temsil etmektedir. Hayvancılıkla geçinen toplumlarda ise *çoban tanrı* olarak bilinir. İsa'nın ölülerini diriltme, Musa'nın bir ağaç dalından yapıma asasıyla gittiği her yeri yeşillendirme mucizeleri akıllara Tammuz'u getirir. İyileştiren, hayat veren, topraklara bereket getiren bu tanrı, mevsimlerin döngüsünü de sembolize etmektedir. Yılbaşı ağacı süsleme, Hıdırellez'de gül ağacına dilek asma, Nevruz'da yeşil alanlara gitme ve Paskalya'da yumurta boyama geleneklerinin kaynağı olarak Tammuz gösterilebilir. Bunlara mezarlıklara selvi ağacının dikilmesi de eklenebilir. Diriliş, yeni yaşam, bereket hayat ağacının dallarında gizlidir [https://www.youtube.com/watch?v=HOpH0_JUIAw/] [Erişim: 14.06.2017]

Romanlarının merkezine insanı, insan-doğa ilişkisini, feodal düzen karşıtı temleri koyan Yaşar Kemal, kolektif bilinç dışının ürünleri olan arketipleri, mitik imge ve simgeleri kullanarak kurmaca yapıyı zenginleştirme yoluna gider. İnsanın, insanlığın gerçeğini ince bir nakış gibi işler. Bunu yaparken de insan-doğa ilişkisini gözler önüne serer. Bu makalede Dağın Öte Yüzü¹ üçlemesinin ilk kitabı olan *Ortadirek* adlı romandaki merkez simgeciliğinin önemli unsurlarından olan *kozmetik ağaç* imgesinin kullanımı ve roman kahramanlarının hayatındaki işlevi belirlenmeye çalışılmıştır.

¹ Birinci kitap: Orta Direk, ikinci kitap: Yer Demir Gök Bakır, üçüncü kitap: Ölmez Otu'dur.

Çukurova Yolunda Bir Kozmik Ağaç: Ziyaret Cevizi

1959 yılında Cumhuriyet gazetesinde tefrika edilen bu roman, 1960 yılında yayımlanmıştır. Yaşar Kemal, bu romanında Çukurova'nın Yalak köyünde yaşayan insanların pamuk toplamak için kafilere halinde Çukurova'ya doğru yola çıkmalarını ve Ali, anası Meryemce, karısı Elif ve iki çocuğunun kafilenin ardında kalması sebebiyle yolda karşılaştıkları sıkıntıları konu alır. Yazar, bu beş kişinin hayatta kalabilme serüveni, doğayla mücadelesi, korkuları, kaygıları ve ümitlerini ele alırken mitik unsurlara başvurmuştur. Bu unsurlardan en dikkate değer de kozmogoni mitlerinde yer alan *kozmetik ağaç* imgesidir.

Kozmik ağaç imgesi, *Orta Direk'te* "Ziyaret Cevizi" adıyla karşımıza çıkmaktadır. Bu ağaç farklı uygarlıkların mitlerinde olduğu gibi tüm göğü tutmuş, bir ışıkla donanmış ve nihayetinde toprağa kadar inmiştir. Gök, yer ve yer altı arasında bağlantı kurmaktadır. Yazar, anlatıcı olarak Meryemce'yi seçer ve bu ağaç hakkında şu şekilde bilgi verir:

"Bu Ziyaret cevizinin altından geçiyordum bir gece, karanlık, kurşun geçirmez bir gece. Dalları uğulduyordu. Dalları karanlık bir su gibiydi. Tüm göğü tutmuştu ceviz. Birden bir şey çat etti. Döndüm baktım, topraktan bir top ışık cevize doğru geliyor, o ağdıkça cevizin dalları ışıklanıyor, ışığa batıyor, ışığa kesiyor. Ben orada donmuş kalmışım. Ağzımda dua, oku bire oku ediyorum. Az sonra, cevizin dalları, yaprakları gövdesi, tüm ceviz, karanlığın içine oyulmuş gibi ışığa kesti. Sonra dallarıyla, gövdesiyle ceviz göğe doğru uzadı, şu karşı dağlara doğru genişledi. Tüm dünya, gün doğmuş gibi apaydınlık oldu. Dağların karanlığı durdu, gecenin karanlığı durdu. Siz ışıktan kocaman, karanlığa oyulmuş gibi kocaman, dünya kadar bir ağaç gördünüz mü? Aman Allah, hikmetine kurban olduğum Allah! Işıktan koskocaman bir ağaç. Güneşin doğduğu yere, yıldızların oraya doğru uzanır. Gece karanlık mı karanlık. Vallahi billahi tek bir yıldız bile yok. Ağaç büyüyor ha büyüyor. Göğe yukarı dallı yapraklı bir ağaç seli, ışıktan bir ağaç seli geliyor. Şafağa kadar Ziyaret cevizi ışıktan oldu. Şafak atıncaya kadar durdum seyreyledim. Gözlerim kamaştı, bende de hâl kalmadı. Altımdaki at da, o kutlu hayvan da kulaklarını dikmiş bakıyordu. Şu dağın ardından şafak belirip gelince, ceviz de küçüldü, küçüldü, gittikçe ışığını attı üstünden, toprağa indi." (Kemal, 1960: 112)

Kozmik ağaç imgesinin Meryemce aracılığıyla sunulması bir anlam taşır. Metinde inatçı, gururlu ve kindar olarak görünen Meryemce aynı zamanda dayanıklılığın, savaşçı ruhun ve direncin de sembolüdür (Moran, 1996: 96). Joseph Campbell'e göre, "dünyanın göbeği, sonsuzluğun enerjilerinin zamana karıştığı doğum noktasıdır. Bu yüzden Dünya Göbeği sürekli yaratımın bir simgesidir: bütün her şeyin içinde barınan sürekli canlanma mucizesi sayesinde dünyanın süregitmesinin dayanıklılığın sırrı"nı ifade eder (Campbell, 2010: 53). Bereketli topraklara uzanan zahmetli bir yolculuk onları bekler. Bu sıkıntılara direnen kocamış kadın, hayatlarının devamı için *canlanma* ümidini taşır. Bu sebeptendir ki ışıklar içindeki kozmik ağaç yani Ziyaret

Cevizi, Meryemce'nin gözünden verilir.

Metinde bu kozmik ağacın ışıkla donatılmış hâlde yer alması kozmogonik yapıyı güçlendirir. Işık imgesi kozmogoniyle ilgilidir. Pek çok efsanede yaratma eylemi, aydınlığın oluşumu süreciyle başlar. Babil yaratılış efsanesinde dünyanın yaratılışı, sabah ve ilkbahar güneşinin tanrısı Marduk ile kaos ve karanlığın sembolü Tiamat arasındaki kavga sonucu gerçekleşmektedir. Mısır kozmogonisinde ise güneşin her gün doğması önemli bir yere sahiptir. İnanışa göre kozmik suyun yüzeyine çıkan bir yumurtadan aydınlık/güneş tanrısı Ra ortaya çıkar. Pek çok mitolojide önce kaos ya da karanlık sular vardır. Daha sonra dünyanın yaratılışı söz konusu olur. Tevrat'ın ilk bölümünde de ışığın doğuşunun açıklanması aslında evrenin ve insanlığın yaratılışını işaret etmektedir. (Cassirer, 2005: 150-151). Gilgamiş, ölümsüzlüğü arama yolculuğunda karanlıklar içinde değerli taşlarla donanmış, ışıltılı bir ağaçla karşılaşır. [<https://www.youtube.com/watch?v=QiiD9eCRfLM>/Erişim: 14.06.2017].

Mitoslarda ışığın yer alması mitik düşünmenin bir getirisidir. Aydınlık ve karanlık, gün ve gece önemli bir motif olarak yer almaktadır. Gece karanlıkta ışık seline boğulan Ziyaret Cevizi de bu motifin bir örneğidir. Meryemce'nin karanlık bir zaman diliminde bu ağaçla karşılaşması umutsuzluğun, açlığın; ışık ise ümidin, canlanmanın sembolüdür. Işıklar içindeki bu ağaç inanışa göre geceleri görünmez olur, birkaç ay ortadan kaybolduktan sonra birden normal bir ceviz ağacı gibi yerine gelir. Köylüler bu ağaç adına namaz kılıp kurban keserler.

Çukurova'ya kabile hâlinde inen köylülerin ardında kalan, Çukurova'ya ulaşım verimli bir pamuk tarlasında çalışabilme arzusu duyan Uzunca Ali ve ailesinin karşısına türlü zorluklar çıkmıştır. Bu serüven şu şekilde başlar: Köyden yola çıkarken köydeki tek at Ali'nin atıdır. Pamuk zamanının geldiğini haber veren Koca Halil, Çukurova'ya yaya gidebilecek güçte değildir. Ancak kuraklığın ve yokluğun kol gezdiği, pamuk zamanı tüm köy halkının terk ettiği köyde tek başına kalması da mümkün değildir. Meryemce, Koca Halil'e duyduğu kin sebebiyle onu ata bindirmek istemez. Kabile hâlinde yola çıkılır. Bir müddet sonra Ali, Koca Halil'in hâline acır ve onu ata, anasının yanına bindirir. Sıska, hastalıklı at bu yüke daha fazla dayanamaz ve ölür. Bu olaya kadar hep ileriye yönelik bir yapı sergileyen olay örgüsü ve zaman, bu olaydan sonra bir ileri bir geri şeklinde olacaktır (Moran, 1996: 96). At öldükten sonra kocamış annesini sırtında taşıyarak ilerlemeye çalışan Ali, köylünün ardında kalmıştır ve çetrefil bir durumla başa çıkmak zorunda kalacaktır. Ya yükleri taşıyıp önden gider, güvenli bir yer bulduktan sonra geri dönüp Meryemce'yi, eşini ve çocuklarını yüklerin olduğu yere getirir ya da anası geride kalır, eşi ve çocuklarıyla ilerlerler. Sonra anasını almak için tekrar geri döner. Meryemce, oğluna söz geçiremediği için öfke kusar, beddua eder. Bazense aksine oğluna muhtaç olduğu ve oğlu onu bırakıp gitmediği için sevgi sözcükleri sıralar. Uzunca Ali ise anasına karşı yufka yüreklidir fakat Çukurova'ya ulaşmaları

geciktikçe anasına kızar, ölmesi için dua eder. Bu gelip gitmelerin uzadığı olay, karakterlerin ruh hâllerine de yansımaktadır. Doğayla savaşım içinde olan ailenin Çukurova'ya ulaşamama, verimli tarlalardan pay alamayıp zarar etme umutsuzluğu ve Çukurova'ya ulaşma umudu romanda uzun uzadıya yer alır. Umudun varlığı, Uzunca Ali'nin Çukurova'ya ulaşip iyi para kazandığıyla ilgili düşlerinden, Çukurova'nın bereketli toprakları üzerinde Döndülü Gelin'le sevişme hayali kurmasından anlaşılır. Umut ve umutsuzluk, dua ve beddua, sevinç ve keder, sevgi ve nefret bu gelgitlerin ürünüdür.

Çukurova'ya ulaşma ümidini kaybetmeye başlayan Uzunca Ali, tüm bu zorluklardan kurtulmak üzere Ziyaret Cevizi'nin altında beş rekât namaz kılmaya söz verir:

“Onların da camı var. Onlar da çarpıverir, sakat korlar adamı. Amma değmedin miydi keyiflerine ziyaretlerin, uğur getirirler. Kimbilir, şu ulu ağaç, nakışlı ağaç bize bir uğur getirir ki. Ne gelmez ki elinden. Ulan, azıcık iyi olursam, hâlim olursa, şu ağacın altında beş rekât bir namaz kılacağım ki... Namazdan hoşlanır bunlar. Belki de yüreğine bir hoşluk gelir de şu ağacın, bize yardım eder. Kimbilir? Belki yüreği acır da hâlimize.” (Yaşar Kemal, OD: 122)

İnsan, doğada bulunan varlıkların bir ruhu olduğuna inanır ve bu doğa unsurlarına kutsal bir anlam yükler. Ağaçların da bir ruhu olduğuyla ilgili inanışlar oldukça yaygındır. Hayat ağacı imgesi, çoğu uygarlıkta bulunmaktadır. Türk mitolojisinde ağaç kültü sık sık kullanılır. Yunan mitolojisindeki Dryadlar, bunun en dikkat çeken örnekleridir. Bu alıntıda Ali'nin de ceviz ağacına kutsallık yüklediği görülmektedir. Öyle ki bu cevizi “kutlu ceviz” olarak anar (Kemal, 1960: 123). Romanda ağaçların ruhu olduğuna dair inanış sadece Ziyaret Cevizi aracılığıyla verilmez. Meryemce yol kenarında gördüğü otuz yıllık bir çam ağacını uçmaya hazırlanmış ulu bir kuşa benzetir ve ağaçların da bir ruhu olduğunu şu şekilde dile getirir:

“ Kim bilir, belki de uçuyordur, dedi Meryemce. Ağaçların da insanlar gibi tatlı canları var.”
(Yaşar Kemal 1960: 137)

Ali'nin bitmek bilmeyen yolculuğu onu halsiz düşürür. Bu kez Meryemce, kendi kocamış vücudunu taşıyabilecek güçte birinin eksikliğini duyar ve oğluna muhtaç olduğu gerçeğinden kaçamaz. Bu sebeple oğlunun hâline acır, ona beddua ettiği için pişman olur. Ali'nin sağlığını tekrar geri kazanması ve Çukurova'ya pamuğa yetişebilmesi için Tanrı'ya yakarıp Ziyaret Cevizi'nin dibinde kesmek üzere horoz adağında bulunur:

“Suçlarını bağışladım. Tüm bağışladım. Aklım başımdan gittiğinde ona çok alkış eyledim. Sana daha evvel de söyledim. Kızgınlığımda dediklerimi saymayacaksın. Sana daha önceden de söyledim. İyi aklında tutarsın sen, kara gözlüm. Alime yardım et. (...) Sen her bir şeycikleri bilen, yer altındaki karıncanın da avazını duyan değil misin? Ulaştır e mi? Alimi ulaştırırsan

ben geri dönerken Ziyaret cevizinin dibinde Çukurdan alacağım kocaman, kırmızı bir horozu sana kurban keserim. Keserim de bir parçasını yemem. Yersen zehir zıkkım olsun, gök gözlüm. Alemleri gören sensin. Yedi kat yerin altındaki ağaç kökü de seni deyi çağırır. E mi güzelim?" (Yaşar Kemal, 1960: 198-199)

Hayatlarını tarıma bağlı olarak idame ettiren insan kozmogoniye ritüellerle yinelemektedir. Bu ritüellerden biri de kurban kesme ritüelidir. Kurban mitoslarında yine tarım ve hayvancılığa bağlı yaşam tarzının yer aldığı görülmektedir. Tarlalardan daha iyi verim alabilmek ve berekete kavuşmak için Tanrı'ya kurban verme motifi, pek çok anlatıda bulunan önemli motiflerdendir. Kurban ritüellerinde genellikle kıtlıktan sorumlu tutulan bir erkek çocuğun kurban edilişi yer almaktadır. İslamiyet'te İsmail ve Musevilik'te İshak tam kurban edilecekken Tanrı tarafından gönderilen evcil hayvan ise bu ritüellere farklı bir boyut kazandırır (Gezgin, 2011: 172-173). Bereketeye kavuşmak, dileğin gerçekleşmesi, belalardan korunmak için kurban kesilmektedir.

Meryemce'nin dua ederken "yedi kat yerin altındaki ağaç kökü" ifadesini kullanması bu ağacın yer altıyla da bağlantı kurduğunu göstermektedir. Bunun yanında tanrıyı da kişileştirdiği görülür. *Gök gözlüm* ve *E mi güzelim?* ifadeleri insan zihninin soyuttan somuta çalıştığını, tanrı kavramının somutlaştırıldığını işaret eder.

Sonuç

Romanda Çukurova'ya yolculukları boyunca umutsuzluğa düşen beş kişilik ailenin içsel yolculuğuna da tanıklık edilir. Bereketli topraklara varıp açlık savaşını kazanma dileklerinin ışıklarla bezenmiş Ziyaret Cevizi'ne edilen dualar, onun altında kılınan namazlar ve ona adanan adaklar sayesinde gerçekleşeceğine inanılır. Kaldı ki tarıma bağlı hayat sürdüren toplumlarda inanç, güçlü bir unsurdur. Mitik varoluş mücadelesi sergilenen bu romanda kahramanlara uğur getirecek tek unsur Ziyaret Cevizi'dir.

Yaşar Kemal, bu romanıyla insan yazgısını, ümidini, ümitsizliğini, inanma ihtiyacını gözler önüne serer. Zorlu doğa koşullarında bir ileri bir geri şeklinde gerçekleşen yolculuk, okuru da roman kahramanlarının bireysel ve kolektif bilinçdışında oluşan zihni yolculuğa çıkarır. Zorluklara göğüs germiş, yaşama direnci yüksek Meryemce'nin; kendini ve ailesini aç bırakmama mücadelesi veren ve bu sırada Döndülü Gelin'le Çukurova'nın yumuşak topraklarında beraber olma düşü kuran Uzunca Ali'nin; bu yolculukta kocasını destekleyen, ılımlı, tüm zorluklara rağmen bir gece kocasıyla cinsel ilişkiye giren ve çocuklukta tanık olduğu yılanların çiftleşmesi olayını anımsayan Elif'in tek arzusu aç kalmamak, tek ümidi bereketli topraklara varabilmektir. Her ne kadar pamuk toplayacak verimli bir tarla bulamasalar da romanda Meryemce'nin "İndik ya!" sözü zorlu yola

galip geldiklerini, sınırlarını aştıklarını göstermektedir. Ziyaret Cevizi'ne edilen dualar kabul olmuş, kahramanlar yolculuk boyunca burun buruna geldikleri açlık ve ölüme karşı bu mücadeleyi kazanmışlardır.

Kaynakça

Arslan Vural, Ebru (2016). *Türk Romanında Mitolojik Unsurlar(1923-1960)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.

Campbell, Joseph (2000). *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, Sabri Gürses (Çev.), İstanbul: Kabalıcı.

Cassirer, Ernst (2005). *Sembolik Formlar Felsefesi II- Mitik Düşünme*, Milay Köktürk (Çev.), Ankara: Hece.

Cassirer, Ernst (1997). *İnsan Üstüne Bir Deneme*, Nejla Arat (Çev.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları,

Eliade, Mircea (1994). *Ebedi Dönüş Mitosu*. Ümit Altuğ (Çev.). Ankara: İmge.

Eliade, Mircea (1992). *İmgeler Simgeler*, Mehmet Ali Kılıçbay (Çev.), Ankara: Gece.

Gariper, Cafer; Küçükcoşkun, Yasemin (2009). *Dionizyak Coşkunun İhtişam ve Sefaleti-Yakup Kadri'nin Nur Baba Romanına Psikanalitik Bir Yaklaşım*. İstanbul: Akademik Kitaplar.

Gezgin, İsmail (2008). *Sanatın Mitolojisi*, İstanbul: Sel.

Ibàñez, Félix Martí (1998). *Felsefe Öyküleri*, Hamide Koyukan (Çev.), Ankara: İmge.

Malinowski, Bronislaw (2000). *Büyü, Bilim ve Din*, Saadet Özkal (Çev.), İstanbul: Kabalıcı.

Moran, Berna (1996). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*, İstanbul: İletişim.

Yaşar Kemal, (1960). *Ortadirek*, İstanbul: Remzi.

[https://www.youtube.com/watch?v=HOph0_JUIAw/ Erişim: 14.06.2017].

[<https://www.youtube.com/watch?v=QiiD9eCRfLM/> Erişim: 14.06.2017].